

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

SYV ENDE RÆKKE

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

BJØRN KORNERUP

FØRSTE BIND.

KØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GADS FORLAG.

1951—53.

Biskop Peder Jensen Kragelunds Selvbiografi.

Ved Bjørn Kornerup.

Til de mest karakterfulde og energiske Bispeskikkelser i det 17. Aarhundredes Danmark hørte uden Tvivl *Peder Jensen Kragelund* (*Kraglund*), som var Ribe Stifts øverste gejstlige Foresatte i ikke mindre end 31 Aar (1650—81). Denne strengt lutherske og statskirkeligt sindede Personlighed var frem for alt en kirkelig Tilsynsmand af virkeligt Format, præget baade af Myndighed og ikke ringe Smidighed¹.

Naar man tidligere vilde søge nøjere Oplysning om Biskop Kragelunds personlige Forhold og hele Indsats, maatte man fortrinsvis tage sin Tilflugt til, hvad der findes meddelt i Erik Pontoppidans *Annales* (IV, 150f.) og i Giessings *Jubellærere* (I, 296—330), suppleret med spredte Notitser hos forskellige andre Forfattere. Et Savn var det derimod, at man ikke havde Adgang til nogen, i Trykken udgiven, Ligprædiken over den imponante Biskop. Det er da saa heldigt, at der blandt Præsten David Grønlunds Samlinger i Ribe Katedralskoles Bibliotek (IV, 47) findes bevaret en haandskreven Biografi af P. J. Kragelund. Da den indeholder ikke faa hidtil ukendte, værdifulde Oplysninger, skal den meddeles nedenfor.

¹) I Dansk biografisk Leksikon, 2. Udg., XIII, 244 har jeg givet en Karakteristik af Kragelund, i min Ribe Katedralskoles Historie I, især S. 361, 439ff. har jeg belyst hans Indsats til Bedste for Katedralskolen. Sst. S. 362 en Gengivelse af hans (formentlige) Portræt.

Biografien fylder 15 Sider i Kvart og er ført i Pennen af to samtidige Hænder. Den første, der har skrevet Hovedparten, er en almindelig, god Skriverhaand fra det 17. Aarhundredes Midte, den anden, som har foretaget talrige Rettelser og gjort adskillige Tilføjelser, er en lille, personlig præget, meget pyntelig Haand. En nøjere Undersøgelse af det foreliggende Haandskrift vil med utvivlsom Vished give til Resultat, at man her staar over for en Selvbiografi (i Afskrift) af Kragelund, der senere er blevet omarbejdet af en anden og lagt til Rette til Anvendelse ved en bestemt Lejlighed. Den oprindelige Teksts talrige 1. Persons personlige og possessive Pronominer er overalt blevet afløst af 3. Persons, og en Række ret subjektivt farvede Udtryk er blevet sat om til mere officiel Stil. Aarsagen hertil er ikke vanskelig at gætte. Man har øjensynligt at gøre med et af Datidens talrige »Testamenter«, kortere Levnedbeskrivelser af afdøde til Benyttelse ved Ligprædikenen over de paa-gældende. Den Omarbejdelse, der har fundet Sted af det oprindelige Forlæg, skyldes Hensynet til, hvad der skulde siges ved Jordefærden. Det foreliggende Haandskrift giver da tillige et kildemæssigt ganske interessant Indblik i den Teknik, man sikkert ofte har anvendt, naar det gjaldt om at omforme afdødes Levnedsoptegnelser, saaledes at de kunde læses op i Forbindelse med Ligprædikenen.

Naar man fraregner den sidste Side, er i dette Tilfælde alle de foretagne Rettelser og Tilføjelser udelukkende af formel Art. I den nedenfor meddelte Tekstgengivelse er der derfor kun undtagelsesvis (i Noterne) taget Hensyn til saadanne, idet det har været Maalet at levere Teksten i dens oprindelige Skikkelse uanset senere Ændringer og Overstregninger. Derfor er Tekstens Taleform ogsaa overalt ført tilbage til 1. Person.

Typisk for Ændringerne er Afsnittet om Kragelunds Daab. Her stod oprindelig blot »De bapt.«, men det er i den senere Redaktion blevet sat om i konventionel Stil i følgende Vending: »effter Fødselen haffver hans welfornemme

Forældre strax baaret Omsorg for hans Igienfødsel oc derfor ladet hannem betimelig ved Daaben fremstille for Herren, hvor han er indskreffvet i de helligis Mandtal oc lodtagen i Guds Børns Arffvedeel i Liuset.«

Biografien er forsynet med følgende Overskrift eller rettere Indledning af den, der har foretaget Omarbejdelsen: »Belangende den Welædle Høyærvær[dige oc me]get Hæderlig oc Høylærd Mands D. Peder Jensen Kraglund forrige Superintendent offver Riber Stifft oc Archidiaconus in Capitulo Ripensi hans fornemme Herkomst til Verden, prisværdig Leffnetz Forhold oc meget salige Hiemfart fra Verden, da«

Hvornaar Kragelund har ladet sit Vita skrive, fremgaar ikke direkte af Teksten, men da der et Sted tales om »nu paa 3. Aar« fra 1662 at regne, er Nedskriften vel paabegyndt 1665 og siden fortsat til 1668, der er det sidste Aarstal, som forekommer. Den har da henligget længe, før end der blev praktisk Brug for den. Hvem der har foretaget Bearbejdelsen af Selvbiografien til Benyttelse ved Ligprædikenen, er ikke meddelt i den foreliggende Tekst. Man kunde i saa Henseende nærmest tænke paa Sognepræsten ved Ribe Domkirke, Provst *Niels Seerup* († 1685), hvem det vel naturligt maatte tilfalde at holde Ligprædiken over Stiftets Biskop. Tilmed ved man tilfældigvis fra en Notits i en ripensisk Aarbog, at Provst Seerup virkelig den 27. September 1681 udførte denne kirkelige Forretning¹. Imidlertid viser Haandskriften, at Redaktionen ikke kan være foretaget af denne Mand. En Haandskriftssammenligning² peger derimod med temmelig stor Sikkerhed hen paa Kragelunds Svigersøn, Sognepræsten i Lintrup og

¹) »Anno 1681 d. 13 Sept. døde Biscop D. Peder Kraglund. Begraven d. 27 dito. Mag. Niels Seerups Text efter begiæring 2 Cor. 12,9. Lad dig nøje med min . . .« (Peder Terpagers Excerptbog i Oslo Universitetsbibliotek, MS., 8°, Nr. 77 S. 123).

²) Benyttet er Koncepter og Indlæg til Jydske Konfirmationsprotokol 1700 Febr. Nr. 116 (Danske Kancelli).

Hjerting, siden Provst, Mag. *Christen Lauridsen Wellejus* (1657—1730), der forøvrigt var kendt og skattet for sin Veltalenhed¹.

I Tekstgengivelsen nedenfor er Brugen af Begyndelsesbogstaver i Ord af dansk Oprindelse bragt i Overensstemmelse med Nutidens Skik, ligesom ogsaa Tegnsætningen er lempet efter moderne Regler. Prikker betegner Lakuner i det meget medtagne Haandskrift.

[Er] jeg barnfødt till Bergen i Norge [Aar efft]er Guds Biurd 1602 den 21 Dec. . . . S. Thomæ Dag af erlige Egteforældre, min Fader ærlig och wellagt Mand Jens Pedersen Kraglund, Borger och Handelsmand der sammesteds, som falt mig fra och døde i den grasserende Pest, som Ao. 1618 der i Byen grasserede², der jeg vor 16 Aar gammel. Min Moder erlig, dydig och gudfrygtig Matrone Dorrethe Lauritz daater, som ligge[r] begrafven i Faareweile Kirche.

De bap[te].

¹) I samme Retning peger en Optegnelse paa Bagsiden af Kragelunds Vita indeholdende Titlen paa Ligprædikenen over Kragelunds Enke Lene Thomasdatter 20. Maj 1697 »væmodigst forestillet aff hendis Datter-Søn« (vist = Svigersøn). Skrevet med samme Haand som Omarbejdelsen af Kragelunds Vita. Ribe Domkirkes Kirkebøger for Døds-tilførsler mangler for denne Periode. — Om Wellejus se Gerhard Tresschow, Danske Jubel-Lærere S. 201—4. Kirkehistoriske Samlinger 4. R. I, 501. Personalhistorisk Tidsskrift 8. R. IV, 222f. — Om Kildeværdien af de Ligprædikener vedføjede Personalialia jvfr. Svend Gissel i Historisk Tidsskrift 11. R. II, 85 ff.

²) Pesten i Bergen 1618 bortrev i den norske Bydel 3719 Mennesker, paa »Kontoret« over 250 (Yngvar Nielsen, Bergen fra de ældste Tider indtil Nutiden, 1877, S. 365). »Jenns Kragelundt« havde 1608 taget Borgerskab i Bergen (Bergens Borgerbog 1550—1751, udg. af N. Nicolaysen, 1878, S. 25a). Om Peder Kragelunds aldrig glemte Kærlighed til sin Fødeby vidner hans Skrift »Det Israelitiske Thabhera«, 1641, tilegnet Borgmester og Raadmænd i Bergen og skrevet til Trøst i Sorgen over den store Ildebrand, der 1640 havde hærget Byen. Han taler i Fortalen (Bl. A 5) om en tidligere Ildebrand» nembliq Anno 1623 den 5 April paa Palme Søndag [Byen] er vederfaret, paa huilcken Dag oc Tjd, som mig vel

Siden hafver mine salige Forældre iche forsømmet det, som hører till en christelig Optugtelse, och først sætte de mig i den danske Schole till den danske Scholemester der i Byen, huor jeg gick i Schole ad lære Catechismum och schrifve Danske paa et Aars Tid. Indtil Ao 1610, der jeg vor 8 Aar [gammel], satte de mig i den latinsche Trivial-schole i [Bergen]. Jeg gick alle Lectier igiennem, indtill jeg . . . sidste Aar vor den offuerste i Scholen och continuerede saa indtill Anno 1623 udj 13 Aar under hæderlig och høylærde Mend, M. Christen Torchelßen Bruse och M. Engelbert Jørgensen, som vore Rectores imidlertid, och saaledes mig i min Scholegang anstillede, at jeg for min Flittighed vor af mine Præceptoribus megit elschet och afholdet¹.

Anno 1623 ved Paaschetide (endoch jeg 2 Aar tilforne kunde blefvet dimittered) er jeg dimittered til Kiøbenhaffn med min Rectoris hæd. och høylærd Mands M. Engelberts goede Testimonio och strax 14 Dage dereffter inscriberet effter ritum Depositionis in matriculam Studiosorum, Rectore Magnifico M. Johanne Jano Alano, Græcæ lingvæ Professore, et Decano Spectabili M. Christiano Longomontano, Mathematicum Superiorum P. P., och hafde jeg den første och ofverste Platz iblant alle dem, som med mig same Tid deponerede, och kort Tid dereffter blef admitteret till privatum examen og fick locum in Communitate Regia².

dragis til minde, den gandske Bye hart ad ocsaa er lagt udi Falaske«. Denne Brand maa have været Kragelunds sidste Erindring om sin Barnheds By, thi umiddelbart efter drog han til København.

¹) Om Rektorerne i Bergen 1614—19 Christian Torkelsen Bruse og 1619—47 Engebret Jørgensen (Fader til Digterinden Dorothea Engebretsdatter) se A. E. Erichsen, Bergens Kathedralskoles Historie, 1906, S. 38 f., 42 ff.

²) Den 28. April 1623 immatrikuleredes »Petrus Iani Cragelund Bergensis« som den øverste af 18 Deponender (Kjøbenhavns Universitets Matrikel, udg. af S. Birket Smith, I, 59). Hans Jensen Alan (1563—1631) var Professor i Græsk siden 1621, Christen Sørensen Longomontan (1562—1647) siden 1607 i Matematik.

Anno 1624 sendte hænd. och høyl. D. Johannes P. Resenius¹ Bud till mig i Communitetet, ad jeg wilde respondere for hans Søn, hænd. och høyl. M. Joan. Resenius, da Schole-mester paa Herlufsholm, som da vor kaldet till Professionen i Academiet, som scheede d. 1 Maij same Aar, siden bleff forretted med Loff och Berømmelse, hvor Professorerne selff opponerede².

Strax dereffter same Aar d. 12 Maij promoverede jeg in Philosophiæ Baccalaureum under hænd. och h. Mand M. Johanne Alano, som ded Aar vor Decanus Philosophicæ Facultatis Spectabilis³.

Med huad Flittighed jeg tracterede mine Studia paa Universitetet, vor alle Professoribus paa den Tid witterlig, at jeg daglig hørde 7 lectiones gemeenlig, foruden mine privata Studia, som ieg mesten om Natten motte tractere, saa jeg haffde god Kundschaab med dennem alle och mig elschede, saa jeg iche nochsom kand tacke de salige Mend for den affection, Gunst och Forfremmelse, de mig bewieste, och nu ere alle salig i Herrn hensofvede.

Midlertid læsde jeg privatim paa Kammeret for en ung Herremand, erlig och welb. Henrich Rosenkrantz, welb. Jacob Rosenkrantzis Søn, som mig af erlig och welb. Knud Gyldenstiern, Leensmand paa Bergenhuus⁴, vor commenderet, och hafde vor Cammer och Logement vdi hænd. och høyl. Mands M. Herman Nielsen, som vor Hebr. L. Pro-

¹) Biskop Hans Poulsen Resen (1561—1638).

²) Hans Hansen Resen (1596—1653) blev 1624 Professor i Filosofi. I Følge Universitetets novellæ constitutiones af 1621 (§ 7, jvfr. H. Matzen, Kjøbenhavns Universitets Retshistorie II, 16) maatte ingen ansættes som Professor, før han havde disputeret publice med de øvrige Professorer som Opponenten. Hans Resens Disputats ved denne Lejlighed bærer Titlen »Ἐπιτομὴ duplicata quæstionum philosophicarum«.

³) Jvfr. Kjøbenhavns Universitets Matrikel I, 68.

⁴) Henrik Rosenkrantz (1614—33), Søn af Jacob Rosenkrantz (1567—1616) til Arreskov og Pernille Gyldenstjerne (1576—1622). Knud Gyldenstjerne (1575—1627) til Aagaard og Møgelkær, der var den unge Rosenkrantz' Morbroder, var Lensmand paa Bergenshus 1619—27.

fessor, hans Huus, och fih jeg och nogen initia Heb. lingvæ¹.

Anno 1625 responderede jeg publice under hæd. och høyl. Mand M. Christen Longomontano, som vor min Privatus Præceptor, d. 22 Jan. de effectibus Ecclipsium². Men som Pesten begyndte Ao. 1625 at grassere i Kiøbenhafn, och Academiet bleff opgiffuet, fih jeg Ordre at reyse til Walløe med min Discipel Henrich Rosenkrantz, hvor wii forblefve hoß welb. Lisbeth Gyldenstern³ en 6 Vgers Tid, reiste saa till Soer med Henrich Rosenkrantz och antworedede hannem h. och høyl. Mand D. Jens Dinesen, som vor paa Soer och vor de k. Børns Præceptor⁴, haffde gierne seet at forbliffue der paa steden, men som ingen Leylighed och Occasion sig dertill paa den Tid kunde begiffue, reiste jeg derfra till Helsingør och begaff mig till Bergen, forbleff der allenne paa 3 Ugers Tid, reiste saa fra Bergen til Schibs till Rostoch, dets Academie at besøge, och strax lod mig indschriffue och præsterit Rectori min iurament⁵, som jeg endnu hafver at fremwise, forbleff der nesten udj 2 Aar, imidlertid hørde jeg begge Tarnovios, seniorem et juniorem, Quistorpium seniorem, under huilchen jeg och holdt Collegium Theologicum, Cothmannum, Læydæum etc., hørde och undertiden de fornemme Medicos, som daa vore,

¹) Herman Nielsen (1570—1629), fra 1610 Professor i Hebraisk og østerlandske Sprog.

²) Longomontans Disputatio de effectu eclipsium solis et lunæ, Hafn. 1625, synes nu tabt.

³) Henrik Rosenkrantz' Mormoder Lisbeth Gyldenstjerne (1563—1638), Enke efter Rigsraad Oluf Rosensparre († 1624) til Skarhult og Vester Vallø.

⁴) Jens Dinesen Jersin (1588—1634), siden Biskop i Ribe, var fra 1617 Tugtemester i Sorø for Christian Ulrik og Hans Ulrik Gyldenløve, Christian IV's naturlige Sønner.

⁵) »Petrus Jani Kragelundus Bergensis« immatrikuleredes i Rostock i September 1625 under Rektor, Professor Joachim Schonermarck (Die Matrikel der Universität Rostock, herausgegeben von Adolph Hofmeister, III 62b).

Bacmeisterum¹, Fabricium, siden Kongl. Mayts Chr. IV Liffmedicum², Stochmannum, och in iure den berømte Mand Thomam Lindemannum³, holdt adskillige privata collegia Philosophica under adskillige lærde Mend och sønderlig Collegium Hebr. et Syriacum under den wiitberømte Mand Martino Trostio, som for sin synderlig Forfarenhed in lingvis orientalibus paa alle Academier i Tydschland høylig vor berømmet, siden kaldet i Danmarch till Soer⁴, holdte under hannem baade Collegium Hebræische och Syrische, gjorde den Profect, at ieg selff siden paa mit Kammer læste for nogle andre unge Studentere, som iche haffde giort den Profect, och holdt baade Collegium Philosophicum och Hebræum, och vor iblant mine Tilhørere en, som siden bleff Professor i Kiøbenhafn, och mig derforf siden bode schriffthg och mundlig betachede⁵.

Jeg hafde wel i Sinde at besøge andre Academier i Tydschland, men for den besuerlige Krig, som da vor immellem Keyseren och den Niedersachsische Krejß, som Kongl. Maytt. Chr. IV wor General for, kunde mand iche nogensteds sikkerlig reise, motte derforf paa Steden forbliffue, indtil jeg in Decembri 1626 fich hænd. och høyl. Mands Doct. Nicolaj Paschasii, Superintendent i Bergen,

¹) Professorerne Paul Tarnov († 1633), Johannes Tarnov († 1629), Johannes Quistorp senior († 1648), Johannes Cothmann († 1650), Johannes Bacmeister († 1631). Navnet »Læydæum« synes forskrevet eller urigtigt opfattet af Skriveren.

²) Jacob Fabricius (1576—1652), Professor i Rostock 1612, Livmedicus hos Christian IV 1637 (Kr. Carøe, Den danske Lægestand. Doktorer og Licentiat 1479—1788. S. 36—7).

³) Professor medicinæ Joachim Stockmann († 1653), Professor juris Thomas Lindemann († 1632).

⁴) Martin Trost (1588—1636), Professor i Hebraisk i Cöthen, Helmstädt, Sorø, Rostock og Wittenberg. Jvfr. E. G. Tauber, Udsigt over Sorøe Academies Forfatning 1623—1665 S. 45.

⁵) Formentlig Jacob Matthiessen Aarhus (1602—60), 1630 Professor eloquentiæ, siden Biskop i Aarhus (jvfr. nedenfor). Han opholdt sig 1626 i Rostock, immatrikuleret her i April 1626 (Die Matrikel der Universität Rostock III, 64 b).

hans Schriffuelse, udj huilchen hand kallede mig till at were Rector udj min fæderne Byes Schole, saa fremt Rector M. Engelberth fich det Kald, hand affecterede, hvorom den s. Mand D. Hans Resen och Brochmand¹ mig hafde tilschreffued. Huorfore jeg begaff mig derfra till Helsingør, men som ingen Schib och Leylighed vor at komme till Bergen, och fich Tiender, at Rector bleff i Bestillingen, fordj dett med hans Kald iche fich Fremgang, begaff jeg mig derfra til Kiøbenhaffn och forblef der Winteren offuer. Och strax in Janv. 1627 responderit atter igien under min privato Præceptore M. Chr. Longomontano d. 27 Jan. 1627². Siden toch D. Hans Resen mig med sig till Schaane och siden nogle Uger i sin Visitation, jndtill paa Aaret at hæd. och høyl. Mand D. Jesper Brochmand, da S. S. Theol. D. et primarius Theol. Professor, commenderit mig till edle och wellb. Hr. Claus Daa, Ridder, Danmarchis Rigis Raad och Rigens Admiral och Befalningsmand paa Draxholm³, at were hans Børns Præceptor. Huilchen Bestilling jeg in Martio antog och læste for erlig och wellb. Woldemar Daa till Bunderup, Jomfru Dorethe Daa, welb. H. Gregers Krabbes, Jomfr. Hilleborre Daa, Jacob Grubbes till Røgle⁴, och wor saa hoß den sl. Herris Børn et Aar, indtill den 9 Martii 1628 och mig saaledis anstillede, at de fromme

¹) Aabenbart den senere saa berømte Biskop Jesper Brochmand (1585—1652), jvfr. nedenfor. Episoden med den bergensiske Rektor omtales ikke hos A. E. Erichsen, Bergens Kathedralskoles Historie. — Niels Paaske (1568—1636), Biskop i Bergen fra 1616, var gift med en Datter af H. P. Resen.

²) Christianus Longomontanus, Disputatio prima de chronolabio historico sev tempore præcipuis rebus in orbe gestis rite facileqve accommodando, Hafn. 1627.

³) Rigsadmiral Claus Daa (1579—1641) til Holmegaard, Borreby m. m. var fra 1624 Lensmand over Dragsholm Len.

⁴) Valdemar Daa (1616—91) til Borreby, Bonderup og Hessel; Dorte Daa (1617—75), gift med Rigsraad Gregers Krabbe (1594—1655) til Torstedlund; Hilleborg Daa (1618—62), gift med Jacob Grubbe (1611—87) til Røgle og Aggersvold.

gott Folck nocksom vor tillfreds och haffde ønschet mig lenger att bliffve hoß dennem.

Men som Kaldet vor bleffuen till Draxholm och Faareweile ledig, bleff jeg aff den kiere H. Claus Daa paa Draxholm anmodet, om jeg wilde det affectere. Och endoch jeg haffde well i Sinde mine begyndte Studia widere at fortsette, antog jeg doch i Jesu Nafn den Leylighed effter Guds gode Forsiun och Providentz och lod mig høre udj Faareweile Kirche Dnica Reminiscere d. 9 Martii och bleff strax kaldet samme Dag och siden ordinerit till samme h. Tieneste udj wor Frue Kirche i Kiøbenhaffn d. 9 Aprilis 1628¹ aff ærwerdig hænd. och høylærd Mand D. Hans P. Resen, da Superintendent udj Siælands Stifft, huilchen Kald jeg udj 22 Aar och sex Maaneder med aldmueligste Fliid och Ifrighed haffuer betient, som iche allene mine Tilhørere, men mange andre Guds Børn vor witterligt.

Der jeg saaledes vor kommen i Rolighed, gaff jeg och mit Sind till den h. Egteschabs Stand och loed anmode om erlig, dydig och gudfrygtig Pige Boel Nielsdaater, som vor hæderlig och wellærd Mands H. Nielß Hanßen², Sogneprest till Fellitzlow och Sersleff Sogner och Prowst udj Schippings - och Ardtz herridter, hans elste Daater, som och med fellitz Weners Raad bleff mig tillsagt i Fellitzlow Præstegaard d. 10 Aug., och stod wor Brøllups Høytid udj Fellitzlow Præstegaard d. 26 Octob., som wor Dnca 20 p. Trin. samme Aar, och lefvede wi med hinanden et megett kierligt och yndelig Egteschab paa 5 Aar. Midlertid welsignede Gud woris Egteschab med 3 Drengbørn, blant huilche den første och den yngste hænd. och h. M. Knud Pedersen Kraglund, Sogneprest till Weile och Hornstrup Sogner, ere bortsoffuede, den mellemste nemb. hænd. och

¹) Jvfr. Personalhistorisk Tidsskrift 8. R. VI, 190, hvor Datoen dog angives til den 8. April.

²) Provst, Sognepræst i Følleslev og Sørslev Niels Hansen Saxild (1562—1623), jvfr. H. Ehrencron-Müller, Forfatterlexikon VII, 168.

h. M. Niels Peders. Kraglund, Sognepræst till Erst och Jorup Sogner etc., effter Guds Willie igienlefver¹.

Som wor Herre haffde bortkaldet ved den timelige Død min h. kiere Hustru Boel Nielsdaater, sad jeg Enchemand udj eet Aar och begaff mig anden Gang udj Egteschab Anno 1633 ved Paaschetid² med erlig och gudfrygtige Pige Leene Thomesdaater, wellagt Thomas Frantzens Daater paa Bunderup, som da haffde weret i häd. och høyl. D. Jesper Brochmands Huus paa et Aars Tid och udj erlig och welb. Mand H. Claus Daa och Fru Ingeborg Pasbjerg³ deris Tieneste, och gjorde H. Claus dette voris Brøllups Høytid udj Kiøbenhaffn med stor Solennitet Dnca Jubilate 1634, som indfalt d. 27 April, och hafver wi lefvit sammen et megit kierligt och christeligt Egteschab, som det alle nochsom er bekient, udj 47 Aar⁴.

Gud har velsignet vor Egteschab med 11 deylige Børn, 2 Sønner och 9 Døttre, huoraf den ene Søn och 5 Døttre ere før mig i Weje, den ene Søn och die 4 Døttre igienlefve.

Samme Dag voris Brøllup stod i Kiøbenhafn, fich jeg Befalning ved H. Cantzler, H. Christian Friis⁵ at prediche for Hans Kongl. Maytt. Chr. IV, som och scheede Dnca Cantate same Aar, och vor Slottens Kald same Tid ledig och mig nochsom præsentered, men mine Tancher wore paa de Tider at blifve i mitt Kald med Stillhed och Rolighed och derfor mig undschyldede det beste, jeg kunde.

Anno 1635 hafver häd. och høyl. M. Jacob Matthesen som Philosophiæ Decanus ej alleene schicked Programma,

1) Den ældste Søn hed Jens Kragelund og døde ung. Mag. Knud Pedersen Kragelund døde 1659, Mag. Niels Kragelund 1695 (jvfr. Stamtavlen i C. Giessing, Jubel-Lærere I ad S. 328).

2) Bodil Nielsdatter døde efter Giessing 27. April 1634, men Aaret maa aabenbart rettes til 1633, ligesom Selvbiografiens »1633 ved Paaschetid« til »1634 ved Paasketid«.

3) Ingeborg Parsberg (1593—1641) gift 1613 med Claus Daa.

4) »47« maa være skrevet af anden Haand, der hertil føjer: »4 Maaneder 2 Uger«.

5) Kansler Christian Friis († 1639) til Kragerup.

men endoch sin special Schriffuelse, som findis¹, och inviteret mig till Magisterii Promotion for den Kundschaft, wi hafde haftt tilsamen till Rostoch, huor wie wore Commensales tilhobe och hafde goed Omgengelse, huorfore ieg reiste till Kiøbenhafn och effter examen och publicam disputationem, som blef holdt den 9 Maij, promoverede in Philosophiæ Magistrum den 11 Maij under welbem. M. Jacob Mathesen, siden D. och Superintendent udj Aars Stict.².

Siden saa vell som før hafuer jeg mit Embede med tilbørlig Flid opwartet och enddog adschellige Conditioner blefve mig offererede, saa har ieg dennem afslaget och endelig sluttet at huile mine Been hos min s. Hustru och smaa Børn och derfor ladet gjøre min Graff ferdig i det ny Capel i Foreweile Kirche det same Aar, Gud kalde mig hid til Stiftet.

Anno 1650 den 31 Jul. fieh jeg Mag. Dni Cancellarii Schriffuelse at forføje mig till Kiøbenhafn och prædiche for Hans Kongl. Maytt., huilchet scheede d. 7 Aug., bleff saa den 9 opkaldet paa Slottet och befahlet at gjøre min Eed for Kongl. Maytt. udj Magnif. Dni Cancellarii Nerværelse at were Superintendent udj Riber Stiftt, end och jeg haffde tilforn giort min høye Undschylding for H. Cantzeler; och vor jeg den første, som bleff kaldet till Superintendents Embede, effterat Kōng. Maytt. sitt Kongl. Embede haffde antaget. Resignerede saa mit Kald och Embede i Faareweile Kirche och paa Slottet Dnca 14 p. Trin. d. 15 Sept. iche uden mine Tillhøreris Graad och Effterlengsel.

D. 29 Sept., som vor S. Michels Dag i same Aar, bleff jeg udj Wor Frue Kirche effter Kongl. Mayts Befalning inaugureret solenniter till det bescoplig Embede aff ærverdige, hæderlig och høyl. D. Jesper Brochmand, Selan-

¹) Ordet stærkt overstreget, og Læsningen ikke helt vis.

²) Promotionsdagen var 12. Maj 1635 (Kjøbenhavns Universitets Matrikel I, 128, jvfr. Danske Magazin I, 219).

diæ Episcopo, och ankom saa till Ribe d. 27 Octob. och saa mit Embede och Stifttet antog i Herrens Nafn och haffuer saa dette wærdige Embede her i Stifttet forestaet nu paa Aar¹.

Huad Fliid jeg i samme mitt høye Embede har anwendt² med Kircherne at visitere huer 3 Aar ofver alt, och huor flittig jeg haffver drefven paa Børnelerdommen, at den kunde komme paa Fode, och Uniformitet derudj allewegne kunde holdes, och formaaned Præsterne derpaa och derhen at henwende deris Prædichen, saa wiit mueligt for de Eenfoldiges Schyld, derom will jeg intet schriffue, dett er det gandsche Stiftt nochsom bekient och witterligt³.

Med Scholerne i Stifttet haffver jeg och hafft tilbørlig Inspection, med de dygtigste Scholemestere och Hører dertill at forordne, som kunde bekommes, saa de er Gudscheloff well ved Magt.

Till dett h. Prædiche-Embede hafver ieg hidindtil ordineret Personer, satt Prowster mesten ofver alt Stifttet, i somme Herreder 2, i somme 3, saa her er kun 4⁴ Prowster lefuendis aff dem, som wore for min Tid.

Det will jeg och kand med god Samwitt[ig]hed sige, at jeg aldrig har søcht effter noegens Welfert at wilde forspilde,

1) Anden Redaktion: »saa dette høywærdige Embede her i Stifttet med allerstørste Fliid, Vindskibelighed oc renomeè udj 31 Aar forvaltet. Disimidlertid haffver hand indviet hæderlige Mænd til Præster oc constitueret Prouster mesten offuer alt Stifttet, i somme Herrider 2, i andre 3, saa ickun en eniste Proust aff dem, som før den høyærværdig sl. Biskops Tid var beskicked, hannem offverleffver.«

2) Fyldige Vidnesbyrd om den Nidkærhed, Biskop Kragelund viste i sin hele Embedsførelse, foreligger bl. a. i hans Kopibog for udgaaende Skrivelser 1652—64 i Ribe Bisparkiv (Landsarkivet for Nørrejyland).

3) Anden Redaktion: »den ærværdig sl. Mand haffver i sitt høyvanskelig Embede med Kirckerne att visitere hver 3 Aar offver alt største Møye oc Mødsommelighed sig paatagen, saa hand ick aff sin Svagthed nogen Tid har ladet sig forhindre derfra, men beviste sig altid i Gaffn och Gierning en ret Ἐπίσκοπον med Nidkierhed for Guds Æris Forfremmelse.«

4) »4« synes igen udslettet.

mens sømmelig och troligen pamindet dem, som nogen Brødde kunde findis hos, och er alleene en Mand dømt fra sitt Kald och dett effter Kongl. Maytt. egen Befalning.

Anno 1652 hafver Kongl. Maytt. naadigst forleenet mig¹ med Erchedegnens Prælatur her i Capitelet, huilchet jeg och Gudscheeloff tilbørligen hafver forwaltet till denne Dag².

Hafver ocsaa weret Kirchewergere her till Domkirchen først udj 6 Aar fra Ao. 1653 till Anno 1656 och fra 1657 till 1659, søcht Kirchens Beste och giort hende Regenschab derfor, som min Quittantz udwiser.

Och siden anden Gang nu paa 3 Aar fra Anno 1662 etc.

Ao. 1653 den 17 Octob. fich jeg Facultatis Theologicæ Schrifvelse om Invitation till Doctoratgraden, och effterdj det vor scheet effter Kongl. Maytt. [Befalning], begaff jeg mig paa Reisen till Kiøbenhafn d. 24 Nov., och effter jeg vor examinerit privatim aff Theologis och hafde publice disputerit d. 14 och 17 Dec. udj Kong. Maytt. och Rigens Raads Nerwerelse med Loff och Berømmelse, bleff jeg den 20 Dec. med 2 Theologis och tvende andre Superintendenter udj Vor Fru Kirche for Alterit i Kongl. M. och Dronningens Nerwærelse creert S. S. Theol. Doctor af hæd. och høyl. Mand D. Laurentio Scavenio, da Biscop i Seland och Decano Theol. paa Universitetet³. Och ere de salige Mend, som tillige med mig promoverede, nembliq D. Thomas Bang,

¹) Kongebrevet herom af 10. November 1652 er trykt hos Giessing I, 299—300.

²) Rettet i anden Redaktion til: »till sin Døds Dag«, med Tilføjelse: »den sl. Guds Mands største oc eniste Idrætt haffver altid været, at Gud kunde fryctis oc Kongen æris, hvilchet hand med sine daglige Bønner oc Forbønner haffver giffvet tilkiende, hvorfor hand har funden Naade baade hos Gud, idet hand har hædret ham med en høy oc hæderlig Alder, saa hand har seet sine Børn alle hæderlig oc vel forseete oc end Børnebørn aff dem alle; hand har oc funden Naade for Kongen, idet....«

³) Anden Redaktion tilføjer: »hvilchen høye Titul oc Grad denne himmelsalig Guds Mand haffver baaret oc altid svaret till med største Priis oc Berømmelse.«

D. Lauritz i Fyn, D. Johan Bardscher Superint. i Wiborg, Doct. Jacob Knudsen oc Doct. Anders i Aalborg allerede hensofvede i Herren etc.¹.

Effter alting med same min Reise well vor forrett, kom jeg till Ribe igien d. 2 Jan. 1654.

Anno 1664 forleenede mig Kongl. Maytt. med dett Canichdom, som effter welb. Peder Lange vor blefven ledig, i Steden for det, som i Prælatured och de Kircher sønden Ribe vaar afgaet till Rigens Feldherre².

Och efftersom Kongl. Maytt. har funderit en ny Stad och Festning ved Berresodde, som først bleff kaldet Friderichsodde, siden Fridericia, hafver jeg effter Kongl. Maytt. Befalning hafft der adskilligt at forrette med den første danske Kirkegaard at indwie, med den ny Trivialschole at inaugurere, med den første Rector at indsette, siden [med den t]ydsche Præst at introducere, med . . . at deele udj lige Parter, med Indkombst . . . Præster at dele, med den tydsche . . . och siden den tydsche Kirche at indwie, som scheede med stor Solennitet effter Kongl. Maytt. [Befalning] d. 31 May 1668 och alting saaledis forrettet, som jeg haffuer hafft deraf Reputation och alle ladet sig rett well befalde, och Kong. Maytt. werit tillfreds.

[*Tilføjeelse med anden Haand:*]

Hvad ellers denne Himmel - salig Biskops berømmelige Liff oc Liffvis Forhold angaar, da maa med ald Rette

¹) Biskop over Sjællands Stift Laurids Mortensen Scavenius (1589—1655); Professor i Teologi Thomas Bang (1600—61); Biskop over Fyens Stift Laurids Jacobsen Hindsholm (1600—63); Biskop over Viborg Stift Johan Bartskeer (1611—61); Professor i Teologi Jacob Knudsen (1603—60); Biskop over Aalborg Stift Anders Andersen Ringkøbing (1597—1668).

²) Rigsfeltherre Hans Greve Schack (1609—70), der efter 1660 fik store Ejendomme i Sønderjylland. Om hans Ejendomsrhvervelser jvfr. Caroline Emilie Andersen, Grams Historie, 1926, især S. 74 ff. — Kragelunds Ansøgning af 18. Septbr. 1660 om at maatte faa nogen Satisfaktion

denne høye oc hellige Samvittigheds Roes och Ære ledsage ham til hans Graff oc iblant alle redelige oc ret dømmende Gemyter bliffve ham et udødelig Æris Minde, at hand var en tro oc aarvaagen Moses i Herrens Hus, en andæchtig oc gudelig Tobias i sit eget Hus oc sin Gud haffde hand saa trolig for Øyne, at hans Hierte var aldrig ledig for Such oc aande-rige Meditationer; oc var det hans daglig Ønske, som var Davids gudelig Mundheld: Herre! bøy mit Hierte til dine Vidnisbyrd och icke til Gierighed¹. I sin Omgjængelse vaar hand imod Hvermand belevven oc ydmyg; oc sig ærbødig imod hver Stands Personer comporterede. Hans dydefulde Hustru haffver hand inderlig [oc] hiertelig elsket, hvorfor hun nu deris bedrøffvelig Skilsmis dis høyere bejamrer. Hans yndelige Børn haffver hand med ald faderlig Omhue opdraget oc stedse till Guds Fryct, ald Ærbarhed och Skickelighed formanet, hvilchen sin faderlig Formaning, som hand hos dem alle fant saa vel at haffve fructet, glæded hand sig derved som altid i sin Alderdom saa och nu i sin Siugdum. Mod sine k. Børn oc Svogre haffver hand været en from oc vel-affectionered Fader, oc som tilforn hiene saaoc nu altid baaret inderlig Kierlighed och faderlig Omhu for dennem². Sin k. Hustruis Sødskende haffver hand beteet sig imod ey allene som en Svoger, men oc en god och from Fader, oc dennem altid befordret oc forfremmet. Mod sitt vnderhaffvende Clericie var hand altid from oc føyelig oc aff ald sin Effne hialp, raadførte oc tiente dem, saa hver i sit Sted saffner hanem, som tilforne, mens hand leffde, aldrig, saavit hand formaatte, saffnede hans Hielp oc Troskab. Mod Encher var hand altid from oc

for, hvad han havde mistet i Embedsindkomster 1657—60, er trykt i Kirkehistoriske Samlinger 2. R. V, 123—4. — Peder Lange († 1660) var 1649—52 Erkeleegn, derefter Kantor, i Ribe Kapitel (J. Kinch, Ribe Bys Historie og Beskrivelse efter Reformationen S. 516).

1) Ps. 119,36.

2) Ved forskellige Rettelser synes Meningen i denne Periode at være blevet mindre klar.

medlidene oc deris Sag sig gierne antog j imod de fattige rund oc gaffmild, till hvilche hand gierne sin Haand ud-racte. In Summa hand var en tro Herrens Mand oc Tienere oc alle Dyders exemplariske Speyl, ædruelig i Liff oc Leffnet, sandru i Ord oc Tale, oprictig i Gierninger oc For-retninger.
